

AUTOREFERAT

&

LISTA PUBLIKACJI

Alina Dittmann

alina.dittmann@pwsz.nysa.pl

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko: Alina Aleksandra Dittmann

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:

- 1997 – **magister filologii germańskiej – specjalność nauczycielska**
Instytut Filologii Germańskiej, Uniwersytet Opolski, praca dyplomowa wyróżniona I. nagrodą im. Jana i Wojciecha Wawrzynków za najlepszą pracę magisterską poświęconą dziejom politycznym, kulturze i problemom społecznym Śląska, przyznaną przez Instytut Śląski w Opolu.
- 2004 – **doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa**
Wydział filologiczny, Uniwersytet Opolski

Tytuł rozprawy doktorskiej:

Literatur im interkulturellen Kontext im Lernprozess der deutschen Sprache.
[Literatura w kontekście interkulturowym w procesie nauczania języka niemieckiego]

Pozostałe kwalifikacje:

- 1998 – doradca metodyczny języka niemieckiego - dyplom Centrali ds. Nauczania Zagranicą Ministerstwa Spraw Wewnętrznych RFN, w ramach kursu kwalifikacyjnego ukończonego na Uniwersytecie w Kassel (1997-1998)
- 2004 - tłumacz przysięgły języka niemieckiego
- 2015 – certyfikat egzaminatora Instytutu Goethego w Krakowie
- 2017 – studia licencjackie na kierunku filologia angielska – specjalność nauczycielska (drugi przedmiot nauczania) Stanowy Uniwersytet w Bakersfield, Kalifornia i Las Positas College Livermore, Kalifornia
- nostryfikacja przez przez Kraj Związkowy Berlin.
- 2017 – Certyfikat „Project Management” w ramach studiów podyplomowych Uniwersytet Stanowy w Bakersfield, Kalifornia

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- 1.10.2000 – 30.09.2001 – asystent w Instytucie Filologii Germańskiej Uniwersytetu Opolskiego
- 1.10.2001 – 30.09.2017 – asystent, wykładowca i starszy wykładowca w Instytucie Neofilologii Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie
- 1.10.2018 – aktualnie – dyrektor Instytutu Neofilologii PWSZ w Nysie.

Alina Dittmann

Carl Stangen – Tourismuspionier und Schriftsteller

Der deutsche Thomas Cook

Frankfurt am Main, 2017. 515 S., 39 s/w Abb., 2 farb. Abb.

Polnische Studien zur Germanistik, Kulturwissenschaft und Linguistik. Bd. 8

geb. ISBN 978-3-631-66120-8

CHF 101.- / €^D 86.95 / €^A 89.40 / € 81.30 / £ 67.- / US-\$ 97.95

eBook ISBN 978-3-653-05613-6

CHF 106.- / €^D 96.95 / €^A 97.60 / € 81.30 / £ 67.- / US-\$ 97.95

Das Buch betrachtet das Lebenswerk des Reiseagenten und Schriftstellers Carl Stangen und seinen Beitrag zur Geschichte des Fremdenverkehrs und der Reiseliteratur. «Carl Stangen's Reise-Bureau», oft als das «erste deutsche Reisebüro» bezeichnet, trug zur Fundierung von Gesellschaftsreisen und Sonderfahrten bei und beeinflusste das Reiseverhalten der Europäer ähnlich wie die Tätigkeit von Thomas Cook, John und William Galignani sowie Karl Baedeker. Die Autorin untersucht die Anfänge der Tourismusgeschichte und analysiert die Ursachen des Umbruchs vom traditionellen zum modernen Reisen vor dem Hintergrund der gesellschaftlich-politischen und technologischen Prozesse der Gründerzeit und der Epoche des Wilhelminismus.

INHALT: Tourismusgeschichte • Reiseliteratur im 19. Jahrhundert • Tätigkeit des Carl Stangen's Reise-Bureau's: Sonderfahrten, Gesellschaftsreisen, Weltreisen • Fremdwahrnehmung in Stangens Reiseprosa • Carl Stangens Reiseführer, Reiseberichte, lyrische Texte und Novellen • Rezeption C. Stangens Schaffens und Wirkens.

ALINA DITTMANN ist Germanistikdozentin und Übersetzerin. Ihr Interesse gilt den Bereichen Literaturwissenschaft und Literaturdidaktik, Kultur- und Literaturgeschichte Schlesiens, Reiseliteratur und Geschichte des Tourismus, Didaktik der deutschen Sprache, sowie der Mehrsprachigkeitsforschung.

Unsere Preise sind unverbindliche Preisempfehlungen und verstehen sich zuzüglich Versandkosten. Preisänderungen bleiben vorbehalten. An Bibliotheken liefern wir mit 5% Rabatt. €^D inkl. MwSt. – gültig für Deutschland und Kunden in der EU ohne USt-IdNr. • €^A inkl. MwSt. – gültig für Österreich

Ich bestelle: Alina Dittmann
Carl Stangen – Tourismuspionier und ...

Ex.

geb. ISBN 978-3-631-66120-8
CHF 101.- / €^D 86.95 / €^A 89.40 / € 81.30 / £ 67.- / US-\$ 97.95

Zahlungsart:

Rechnung

VISA

Eurocard/MasterCard

Kartennummer

CVV/CVC

Gültig bis

Karteninhaber

Unterschrift

Bitte senden Sie Ihre Bestellung an:

Peter Lang AG • Internationaler Verlag der Wissenschaften
Moosstrasse 1 • Postfach 350 • CH-2542 Pieterlen • Schweiz

Tel. +41 (0)32 376 17 17 • Fax +41 (0)32 376 17 27
order@peterlang.com • www.peterlang.com

Adresse

Datum

Unterschrift

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r.

- **Monografia pt.: „Carl Stangen – Tourismuspionier und Schriftsteller. Der deutsche Thomas Cook” oraz seria artykułów naukowych wymienionych w punkcie 5.**

a) Tytuł głównego osiągnięcia naukowego wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. **Monografia pt.: „Carl Stangen – Tourismuspionier und Schriftsteller. Der deutsche Thomas Cook”, [Polnische Studien zur Germanistik, Kulturwissenschaft und Linguistik (Red. Norbert Honsza i Przemysław Sznurkowski)], Frankfurt am Main: Peter Lang, 2017. 515 s. ISBN 978-3-631-66120-8**

b) Autor: **Alina Dittmann**, rok wydania 2017, wydawnictwo Peter Lang

c) Omówienie celu naukowego i osiągniętych wyników i ich ewentualnego wykorzystania

PUBLIKACJA GŁÓWNA

Carl Stangen – Tourismuspionier und Schriftsteller. Der deutsche Thomas Cook. [Polnische Studien zur Germanistik, Kulturwissenschaft und Linguistik 8 (red. Norbert Honsza; Przemysław Sznurkowski)], tom 8. Frankfurt a.M.: Peter Lang 2017.

Publikacja wyróżniona została 19.10.2018 przez Marszałka Województwa Opolskiego nagrodą „Professor Opoliensis” za za najważniejszą pracę naukową, która wywarła lub może wywrzeć istotny wpływ na rozwój nauki i/lub regionu

Ujęcie tematyki i cel publikacji

Główny komponent podlegających ocenie wyników badań stanowi monograficzna pozycja ***Carl Stangen – Tourismuspionier und Schriftsteller. Der deutsche Thomas Cook.*** [*Carl Stangen – Pionier turystyki i pisarz. Niemiecki Thomas Cook*]. Książka ukazała się nakładem wydawnictwa Peter Lang w serii wydawniczej Polnische Studien zur Germanistik, Kulturwissenschaft und Linguistik, tom 8.

Przedstawiona monografia pochodzi z roku 2017, jest pierwszą zwartą pozycją poświęconą Carlowi Stangenowi, wyłączając jubileuszową publikację Alexandra Reuthera¹ z roku 1908. Książka pozostaje w związku z prowadzonymi przeze mnie badaniami nad literaturą i kulturą obszaru Śląska i została przygotowana z okazji 150-lecia działalności pochodzącego z ziemi nyskiej „niemieckiego Thomasa Cooka”, który zrewolucjonizował niemiecki ruch turystyczny drugiej połowy XIX-go wieku. Postać Carla Stangena (ur. 1833 w Głuchołazach) zasługuje na uwagę, gdyż jest znamienna dla przemian społecznych i światopoglądowych w obrębie elit i mieszczaństwa niemieckiego epoki grynderskiej (Gründerzeit, okres założycieli) i wilhelmińskiej a została niemal zupełnie zapomniana. Od ok. 1864 r. bracia Louis i Carl Stangen oferują zarówno atrakcyjne cenowo wycieczki i podróże dla klasy średniej, wynajmując całe składy kolejowe jak również dalekie ekskluzywne podróże zagraniczne dla

¹ Reuter koncentruje się jednak głównie na działalności C. Stangena w sektorze turystyki.

dobrze sytuowanych – początkowo statkami parowymi do Egiptu i Palestyny w ślad za brytyjskimi turystami Thomasa Cook’a, a następnie wytyczając zupełnie nowe trasy turystyczne – do Syrii, Libanu, Norwegii za koło podbiegunowe i po Przylądek Północny, w góry Kaukazu, do Indii, Chin, Singapuru, Japonii. Do 1878 roku działalność biura podróży Stangena objęła niemal cały glob a nowo wybudowany w roku 1900 biurowiec przy Freidrichstraße 72 w Berlinie, tzw. Arabisches Haus, stał się pierwszym adresem dla wszystkich ciekawych świata. Oferta Stangena była dopasowana do indywidualnych klientów i zawierała m. in. opcję *All Inclusive*. W roku 1905, kiedy to Stangen z zyskiem sprzedaje swoją firmę armatorowi HAPAG, funguje ona później głównie jako *Reisebüro der Hamburg-Amerika-Linie* i staje się ostatecznie po dalszych transformacjach częścią składową przedsiębiorstw TUI oraz Lufthansa.

Celem publikacji było nie tylko przedstawienie dokonań niemieckiego pioniera turystyki, którego biografia stanowi część prezentowanego materiału oraz wpływu tego pisarza-przedsiębiorcy na schematy mobilności praktykowane do dziś, ale również recepcji jego działalności odzwierciedlonej w twórczości współczesnych mu artystów i literatów.

Zadanie to okazało się niezwykle kompleksowe i trudne zarówno z uwagi na ograniczoną dostępność literatury źródłowej i sekundarnej dotyczącej samego protagonisty – C. Stangena, którego spuścizna przepadła w trakcie II wojny światowej, jak i z powodu interdyscyplinarnego dyskursu w jaki jego działalność się wpisuje (historia społeczna, historia turystyki, historia sztuki, literaturoznawstwo, historia filozofii, psychologia społeczna, kulturoznawstwo). Rekonstrukcja bibliografii tekstów prymarnych Stangena i opublikowanych w jego wydawnictwie pozycji krajoznawczych innych autorów była możliwa dzięki współpracy z Archiwum Historii Turystyki (Historisches Archiv zum Tourismus) w Berlinie, badaniom w Bibliotece Państwowej i Archiwum Krajowym (Landesarchiv) w Berlinie - w ramach stypendium Niemieckiej Centrali Wymiany Akademickiej DAAD.

Książka rozszerza moje dotychczasowe badania nad dorobkiem Carla Stangena, udokumentowane we wcześniejszych artykułach naukowych i tekstach publicystycznych, wychodząc daleko poza ramy standardowej biografii. Zawarte w niej obszernie ekskursy przedstawiają przeobrażenia społeczno-gospodarcze, polityczne i technologiczne w Niemczech, głównie po roku 1871 i ich reminiscencje w obszarze sztuk plastycznych, i literatury. Rozwój infrastruktury kolejowej i upowszechnienie żeglugi parowej począwszy od lat 40-tych XIX-go wieku umożliwiły wzmożoną mobilność jednostek i grup. Jej katalizatorem była kompleksowa obsługa podróżnych, powstanie literatury turystycznej wydawnictw Baedeker, Meyer, Grieben a także Stangen. Wszechstronne zaangażowanie Carla

Stangena (jako pisarz, wydawca, mecenas sztuki, przedsiębiorca, podróżnik i przewodnik podróży) sprawiło, że postrzegany był on jako swoista ikona i pionier turystyki oraz autorytet w dziedzinie krajoznawstwa, popularny w kręgach berlińskich i śląskich sfer wyższych jak również klasy średniej. Po roku 1945 pamięć o Carlu Stangenie niknie i wspominany jest on jedynie jeszcze w nielicznych artykułach z dziedziny historii turystyki.² Jego dorobek piśmienniczy i recepcja jego działalności w obszarze sztuki po raz pierwszy opracowana została w przedmiotowej monografii.

Powstanie firmy *Carl Stangen's Reisebureau* uwarunkowane było licznymi, wspomnianymi powyżej, czynnikami społeczno-gospodarczymi w młodym państwie niemieckim i przemianami technologicznymi w Europie i na świecie. W mojej publikacji staram się uwzględnić wszystkie zjawiska istotne dla zaistnienia fenomenu Carla Stangena. Dla zrozumienia dynamiki przemian w mobilności Europejczyków drugiej połowy XIX-go wieku koniecznym było sięgnięcie do historii turystyki. Ta stosunkowo młoda dziedzina nauki zaczęła się w Niemczech nieco dynamiczniej rozwijać dopiero po roku 2005 i nie obfituje w liczne opracowania naukowe, choć paradoksalnie korpus niemieckojęzycznych tekstów prymarnych beletrystyki podróżniczej oraz krajoznawczej literatury faktu czy przewodników dziewiętnastowiecznych jest bardzo bogaty.

W pierwszej części mojej publikacji uporządkowałam nie tylko dostępne informacje na temat literatury prymarnej i sekundarnej dotyczącej samego C. Stangena, ale również poddałam analizie stan badań w obrębie niemieckiej historii turystyki i scharakteryzowałam dokładniej niemieckojęzyczną literaturę podróżniczą drugiej połowy XIX-go wieku, uwzględniając szczególnie gatunki *Reisebericht*, *Reisehandbuch* i *Reiseführer*, uprawiane przez autora.

W drugiej części książki dokonuję przeglądu form mobilności Europejczyków, koncentrując się głównie na XVIII i XIX wieku i oświeceniowym ideale mieszczańskiej podróży edukacyjnej (*bürgerliche Bildungsreise*). Przypominam również dokonania bezpośrednich poprzedników Stangena (John A. Galignani, Thomas Cook, Karl Baedeker) i przedstawiam sytuację społeczno-polityczną, która umożliwiła przeniesienie modelu brytyjskiego i francuskiego wypracowanego przez Cooka i firmę Galignani na grunt niemiecki.

Trzecia część publikacji poświęcona została śląskim korzeniom Carla Stangena, tradycjom wojskowym i literackim jego przodków i krewnych, 35-letniemu okresowi młodości i działalności na Śląsku i 40-letniej pracy na rzecz rozwoju turystyki międzynarodowej w stworzonym przez siebie berlińskiej instytucji turystycznej *Carl Stangen's Reise-Bureau*, która

² Co ciekawe pierwszy raz po 1945 r. wspomina o nim Hans Magnus Enzensberger w przełomowym eseju *Vergebliche Brandung der Ferne. Eine Theorie des Tourismus* (1958).

zapewniła mu na długie lata pierwszeństwo wśród niemieckich potentatów w branży. Na uwagę zasługują tutaj również rozdziały-ekskursy poświęcone modzie orientalnej i podróżom do krajów Orientu, korespondującym z zabiegami dworu wilhelmińskiego o potwierdzenie wpływów w Palestynie i na terenie całego Imperium Osmańskiego. Szczególną uwagę poświęciłam proponowanym przez agencję turystyczną Carla Stangena formom podróży masowych (*Sonderfahrten*) i luksusowych podróży dla wyższych sfer (*Gesellschaftsreisen*), m. in. dookoła świata, pakietom turystycznym w formie pierwszych ofert wczasów zorganizowanych, kuponom na przejazdy zintegrowane wszystkimi środkami transportu, organizacji kongresów i wyjazdów na międzynarodowe targi przemysłowo-handłowe typu World's Fair.

W tej części książki umieściłam również niemal 200-stronicowe opracowanie zbierające po raz pierwszy i podsumowujące piśmienniczy dorobek autora, jego syna Ernsta i brata Louisa. Oprócz analizy poszczególnych pozycji zamieściłam tutaj część poświęconą imagologii i hermeneutyce kulturowej zastosowanym tutaj w odniesieniu do wybranych tekstów pisarza ilustrujących grupy etniczne i religijne i ich reprezentantów, charakteryzujących kobiety z różnych kręgów kulturowych oraz elementy egzotyczne takie jak „harem turecki” czy „taniec brzucha”, stanowiące przykłady mitu w obrębie literatury i kultury niemieckiej XIX-go wieku. Dla kontrastu analizuję również autostereotyp niemieckiego turysty wczesnego okresu masowej turystyki oraz portret własny pisarza. Ze względu na charakter publikacji Carla Stangena na uwagę zasłużyły również ilustracje w jego książkach. Są one nie bez znaczenia z kilku powodów. Po pierwsze wiele z nich jest autorstwa uczestników podróży *Carl Stangen's Reisebureau* (malarzy, rysowników, późniejszych wykładowców Akademii Sztuk Pięknych). Co więcej, twórcy ci zyskali później nierzadko uznanie w kraju jako główni przedstawiciele szkoły orientalnej (m. in. wrocławianin - etnograf i kostiumolog Max Tilke, utalentowany rysownik Arthur Wanjura pochodzący z Górnego Śląska czy Peter Behrens – założyciel secesji monachijskiej. Regularnie ilustrują publikacje Stangena przedstawiciele berlińskiej szkoły malarstwa orientalnego: Max Rabes, Wilhelm Gentz (pierwszy niemiecki malarz orientalny), Prof. Ernst Karl E. Körner – związany z berlińskim przedsiębiorcą przez całe życie, pejzażysta marynistyczny K. P. Themistokles von Eckenbrecher. Podróże do Palestyny inspirują niemiecką szkołę nazareńską (m. in. Bernhard Plockhorst). Wydawnictwo Carla Stangena lokuje również chętnie w późniejszych publikacjach fotografie i opracowania graficzne wiodących europejskich zakładów poligraficznych (H. Riffarth & Co. Berlin, Meisenbach & Co. Monachium) i pierwszych pozaeuropejskich atelier fotograficznych.

Wpływ podróży grupowych na Bliski i Daleki Wschód organizowanych przez Stangena, wydaje się znacząco kształtować przede wszystkim wspomnianą berlińską szkołę malarstwa orientalnego i szkołę nazareńską. Dodatkowym elementem promującym motyw egzotyczny był bogaty kantor orientalny prowadzony przez rodzinę Stangen w Berlinie. Orientalizm jako nurt w sztuce i kulturze zbiegł się ze wzrostem znaczenia gospodarczego i intelektualnego klasy mieszczańskiej i w pewnym stopniu przyczynił się do przełomu modernistycznego.

Wyniki badań nad kompleksem:

Carl Stangen – Literatura podróżnicza XIX-go wieku na tle rozwoju turystyki niemieckiej.

Czterdzieści lat pracy Carla Stangena miały swój niekwestionowany udział w doprowadzeniu do przełomu dziedzinie turystyki oraz znaczący wpływ na ugruntowanie się zjawiska turystyki masowej w nowoczesnej, znanej i praktykowanej dzisiaj formie. Obok szerokiego, kulturoznawczego horyzontu, jaki zakreśla przedmiotowa monografia oraz informacji biograficznej w niej zawartej przedstawiłam też zupełnie nieznaną spuściznę piśmienniczą Carla Stangena, począwszy od wczesnych prób nowelistycznych, utworów lirycznych i przewodników turystycznych do publikowanej od lat siedemdziesiątych XIX-wieku krajoznawczej i podróżniczej literatury faktu. Dokładniejszej analizie poddano również zagadnienie postrzegania interkulturowego w tekstach Stangena i generalnie w tekstach literackich dziewiętnastego wieku, poprzedzając tę analizę obszerną prezentacją dyskursu pre- i postkolonialnego na temat hermeneutyki kulturowej. Odpowiadając na pytanie usytuowania utworów Stangena w stosunku do zapoczątkowanej przez G. W. F. Hegla debaty, wedle której element obcy należy przewyciężyć i dopasować do standardów postrzeganych jako takie przez ideologię europocentryczną, można stwierdzić, że jakkolwiek są to utwory powstałe w okresie wpływu filozofii Hegla i teorii socjalno-darwinistycznego ewolucjonizmu, to jednak przeważa w nich oświeceniowe podejście Alexandra von Humboldta, którego publikacje Stangen recypował a które zakłada wzajemny dialog kultury obcej i własnej i świadomość zniekształcania elementów obcych postrzeganych poprzez kategorie tego, co rodzime. Publikacje Stangena, mimo, że powstały w erze niemieckiego imperializmu, można też określić jako wolne od agitacji kolonialnej. Narracja autora uwidacznia własne, suwerenne postrzeganie obcych schematów kulturowych, przy czym interesujący jest nie tylko sposób charakterystyki przedstawicieli poszczególnych kultur i grup etnicznych, ale też autoprezentacji pisarza, który jawi się jako typowy reprezentant epoki grynderskiej.

Uwzględniając śląskie pochodzenie Stangena naturalnym wydaje się pytanie o implikacje regionalne w jego tekstach. Istnieją one szczególnie we wczesnych nowelach osadzonych topograficznie wokół wrocławskiej metropolii (*Gesammelte Novellen* 1867), jak też w pierwszym przewodniku turystycznym *Fremdenführer im Waldenburger Gebirge* (1866) i w kilku tekstach lirycznych z okresu wojny prusko-austriackiej (zbiór liryki *Gedenk der Invaliden* 1867), w trakcie której młody Stangen poruszał się po pograniczu wałbrzyskim jako pruski agent pocztowy, obserwując zmagania obu stron. Także u schyłku życia w tekstach osiadłego w Berlinie przedsiębiorcy powracają motywy związane z małą ojczyzną, szczególnie z często odwiedzanym terenem Karkonoszy (*Rübezahl als Pate. Ein neues Märchen* 1901, *Daheim. Im schlesischen Gebirge* 1908). Nawiązaniom do regionu Śląska poświęcono w monografii osobny podrozdział.

Dorobek piśmienniczy Stangena jest skromny i nie predestynuje go do miana literata. Jego późniejsze publikacje powstawały już w tle intensywnej działalności „pierwszego międzynarodowego niemieckiego biura podróży”³, które Carl Stangen założył w roku 1868, odnosząc niekwestionowany sukces i stając się na długie dziesięciolecia ikoną nowoczesnej turystyki. Inspirował nie tylko trendy mobilności i kształtował model podróżowania niemieckich elit, ale i inicjował, jak już wspomniano, przemiany w sztuce. Temu efektowi katalizatora poświęcono obszerny rozdział traktujący o recepcji działalności „niemieckiego Thomasa Cooka”. Jego powstanie poprzedziły badania nad beletrystyką podróżniczą i publicystyką lat 1880-1900 jak również nad orientalizmem niemieckim. Echa działalności Carla Stangena odnajdziemy też w librettach operetkowych – m. in. Charles’a Cassmanna, Ludwiga Tegelera, Carla Görllitza (znany libretysta 70-80-ych lat XIX w.).

Obok tekstów referencyjnych (przewodniki, krajoznawcza literatura faktu) zachowało się kilka publikowanych interesujących subiektywnych utworów prozatorskich i lirycznych, które spotkały się na Śląsku w latach 60/70-tych z pewną recepcją, która zapewniła autorowi zaistnienie w leksykonach literatury. Nowele i teksty liryczne autora przeanalizowałam pod względem estetyczno-stylistycznym, natomiast przewodniki i pozostałą literaturę faktograficzną pod kątem doboru treści – typowych form prezentacji i centralnych schematów, według których autor przewodnika turystycznego decydował o punktach wartych zaprezentowania turystom/czytelnikom. Uwzględniłam również dyskursy kolonialne w

³ Określenie „pierwsze niemieckie biuro podróży” stosowane przez Carla Stangena jest prawdziwe jedynie w odniesieniu do szerokiego międzynarodowego zasięgu jego firmy i umiejscowienia w jej nazwie komponentu „biuro”. Kilka lat przed założeniem firmy Stangena powstały inne, mniejsze agencje turystyczne: m. in. Berlińczyka Carla Riesela. Ich działalność była jednak w porównaniu z potentatem niemieckiej branży turystycznej – Stangenem, skromna.

literaturze podróżniczej XIX wieku i zbadalam teksty C. Stangena w kierunku zawartości mechanizmów wpływów kolonialnych i imperialistycznych oraz potencjału centralnych paradygmatów takich jak zagadnienia egzotyizmu, rasizmu, tendencji globalizacyjnych.

Teksty liryczne stanowią drobną część spuścizny autora i można je podzielić na patriotyczne wiersze i pieśni nawiązujące do wydarzeń historycznych lat 1865-1866, które dokumentują emocje i nadzieje przeważającej części społeczeństwa pruskiego i oscylują pomiędzy obawą przed cierpieniem spowodowanym działaniami wojennymi a ideałem zjednoczonych Niemiec i heroiczną lojalnością względem Hohenzollernów. Taka (egzystencjalno-patetyczna) jest wymowa tomu *Gedenk der Invaliden!* z roku 1867. Liczne utwory z tego zbioru tematyzują codzienne życie żołnierzy pruskich. Koncepcja tych tekstów zakładała ich funkcjonowanie jako popularnych pieśni o nieco trywialnym rytmie i rymach. Obok tych lżejszych utworów autor tematyzuje w swoim zbiorze poezji także istotny problem weteranów-inwalidów, marginalizowany w państwie pruskim. Tom zawiera również ciekawy krótki utwór dramatyczny (*Lebensbild in vier Abtheilungen*) pod tytułem *Abschied und Heimkehr des Kriegers*, który można mimo typowych stereotypowych patriotycznych symboli uznać za udaną kompozycję. Końcowe utwory zawarte w zbiorze poezji Stangena mają zdecydowanie pacyfistyczną wymowę. W późniejszych latach autor tworzy teksty liryczne jedynie sporadycznie. Zachowane utwory zasługujące na uwagę to trzy teksty z tomu autobiograficznego *Aus allen Welten. Reise-Erlebnisse* (1901), nawiązujące do przemian techniczno-cywilizacyjnych, gloryfikujący przełom w transporcie jako możliwość pokojowego zbliżenia się odmiennych kultur.

Spośród utworów nowelistycznych Stangena zachował się jeden zbiór wczesnych utworów pod tytułem *Gesammelte Novellen* z 1866 roku, zawierający cztery nowele, których akcja rozgrywa się w latach 1740, 1848, 1806-1815 – znamienych dla Niemiec i Europy. Osadzenie tych tekstów w śląskim kolorycie i na tle historyczno-politycznych wydarzeń jak również ich ciekawa fabuła mogą zainteresować współczesnego czytelnika. Teksty te pozostają wierne typologii gatunku noweli XIX-to wiecznej poetyckiego i mieszczańskiego realizmu przedstawiając lokalne stosunki w małej ojczyźnie i stawiając w centrum krajobraz i postaci z prowincji. Protagonisci Stangena cierpią z powodu izolacji i rozstania, podobnie jak ma to miejsce w powieściach społecznych T. Fontane. Utwory młodzieńcze autora zawierają też inne typowe cechy noweli okresu realizmu: pasaż sceniczne w postaci dialogów z dynamiczną ekspozycją i ukształtowaną perypetią, autor stosuje techniki zdradzające dalszy przebieg wypadków (symbol, przecucie, motywy przewodnie). W centrum każdej z czterech nowel znajduje się konflikt, który jest następnie konsekwentnie rozwijany, co w konsekwencji

owocuje zamkniętym, efektywnym tekstem. Wewnątrz porządek w królestwie pruskim nie zostaje przez narratora zakwestionowany a rewolucja 1848 r. spotyka się z ostrą krytyką, gdyż zaburzą harmoniczne dotąd, dobrze funkcjonujące w opinii narratora współdziałanie różnych klas społecznych. Śląscy Prusacy jawią się jako wspólnota. Arystokraci i klasa mieszczańska związani są przyjaźnią – m. in. w związku ze wspólną służbą w armii. Brak usprawiedliwienia dla rebeliantów wprowadzających chaos w kraju wyrażony zostaje m. in. poprzez relacje intertekstualne (fragment tekstu Schillera *Lied von der Glocke* krytykujący ideę rewolucji) Cechy gatunku, które zachowują też nowele Stangena to m. in. typowa wewnętrzna rama (przypomnienie dawnej historii mające na celu zabezpieczenie wiarygodności autentyczności przedstawionych wydarzeń). Autor zadbał również o poetyckość narracji (permanentna idealizacja postaci i krajobrazu, tendencje estetyzujące. Punkt zwrotny (w znaczeniu teorii L. Tiecka) jest w nowelach Stangena również istotnym elementem kompozycji. Śląska prowincja powraca niezmiennie w tekstach autora jako pruski „Kernland” a wierny szczegółom, nieco emocjonalnie-naiwny ton narracji przypomina klasyczne teksty niemieckiego realizmu (A. Stifter, G. Keller, J. Gotthelf, T. Storm, A. v. Drosde-Hülshoff und C. F. Meyer). Zasadniczo można wnioskować, że autor zaznajomiony był z utworami nowelistycznymi XIX wieku, choć wiele ważniejszych dzieł tego gatunku miała dopiero powstać (w latach 70-tych i 80-tych). Naturalnie uderza w tych utworach afirmacyjna, nierzeczywista charakterystyka postaci, zagęszczenie „niestychanych zdarzeń” (‘unerhörtes Ereignis’), tęsknota za wszystkim, co piękne i szlachetne, za harmonią i dobrobytem, dlatego akcja usytuowana jest często w dominiach śląskiej szlachty i luksusowych wnętrzach ich dworów. Przyznać jednak należy, że początkowo wyidealizowani protagoniści ulegają pod wpływem doświadczeń życiowych ewolucji i przewyciężają dzięki mieszczańskim cnotom (umiar, pracowitość, skromność) przeciwności losu.

Do tematyki śląskiej pisarz powraca jeszcze pod koniec życia w wierszu *Daheim im schlesischen Gebirge* oraz w „nowej bajce” o Liczyrzepie (*Rübezahl. Ein neues Märchen*). W centralny okres życia jego działalność piśmiennicza koncentruje się na tworzeniu własnych przewodników turystycznych i innych tekstów krajoznawczych oraz na aktywności jako wydawca takich tekstów innych autorów działających na jego zlecenie. W publikacji skompletowałam bibliografię wszystkich utworów Carla Stangena, jego brata i syna, komentując wszystkie dostępne pozycje.

Podsumowując należy stwierdzić, że celem publikacji było nie tylko przywrócenie pamięci o śląskim Thomasie Cooku i jego ciekawym, ale jednak drobnym dorobku literackim, lecz również analiza transformacji społecznych, których jednym z katalizatorów, ale i beneficjentów, Stangen był.

Realizację przedłożonego projektu badawczego poprzedziło opracowanie kilku artykułów naukowych i popularnych, m. in. opublikowanego w monografii: Białek, Edward; Pacholski, Jan (Red.) tekstu: „Über allen Gipfeln ...”. *Bergmotive in der deutschen Literatur des 18. bis 21. Jahrhunderts*. Neisse Verlag / Oficyna Wydawnicza ATUT, Dresden-Wrocław 2008, poświęconego motywom górskim w prozie podróżniczej i opracowaniach krajoznawczych Carla Stangena i jego syna Ernsta Stangena (*Carl Stangens Gesellschaftsreisen. Deutsche Images von Amerika: Die Naturreservate Rocky Mountains, Yosemite und Yellowstone in den Reisebereichen von Carl und Ernst Stangen*). Tematyka górską przeanalizowana została tutaj na podstawie tekstów poświęconym nowo otwartym w latach 80-tych XIX wieku rezerwatom krajobrazowym Yosemite i Yellowstone, będącym celem podróży po USA organizowanych przez *Carl Stangen's Reise Bureau*. Następnym artykułem, tym razem streszczającym dorobek C. Stangena w zakresie rewolucji w ruchu turystycznym, jest opracowanie *Carl Stangen – der deutsche Thomas Cook aus Schlesien* opublikowane w formie elektronicznej przez *Deutsches Kulturforum östliches Europa*⁴. Kolejny tekst poświęcony Stangenowi ukazał się w roczniku *Jahrbuch der Deutschen in Polen 2017* pod tytułem *Pionier des Tourismus: Carl Stangen aus Ziegenhals/Oberschlesien gründete vor 150 Jahren das erste deutsche Reisebüro*. I przedstawia w skrócie biografię, dokonania i charakterystkę niektórych utworów literackich Stangena, podobnie jak tekst publicystyczny *Pionier des deutschen Tourismus: Der Ziegenhalser - Carl Stangen*. (Neisser Heimatblatt 4/276 2014). Powstanie tych publikacji związane było ze 100-letnią rocznicą śmierci i 180-tą rocznicą urodzin Carla Stangena oraz ze wspomnianą 150-tą rocznicą założenia przez niego biura podróży w Berlinie.

Zapoczątkowana przeze mnie promocja dorobku niemieckiego pioniera branży turystycznej trwa od roku 2011 lat i obejmuje takie inicjatywy jak cykl wykładów na temat historii lokalnej (wspólnie z Domem Współpracy Polsko-Niemieckiej w Gliwicach), cykl wystawienniczy *Mit Carl Stangen unterwegs. Fotografien einer Amerikareise 1893* 2014, 2015, 2018 (wspólnie z Instytutem Krajoznawczym Leibniza w Lipsku) oraz dokument wyprodukowany przez stację telewizyjną Rundfunk Berlin Brandenburg i wyemitowany w

⁴ <http://www.kulturforum.info/de/article/1020490,carl-stangen-der-deutsche-thomas-cook-aus-schlesien.html>.

ramach audycji Theodor – Geschichten aus der Mark w dniach 25.06.2017 i 5.06.2018 (https://www.rbb-online.de/erlebnisgeschichte/archiv/20180605_2100/stangen.html).

Opublikowane artykuły oraz omówiona powyżej monografia były recypowane i cytowane przez autorów artykułów i publikacji zwartych z dziedziny historii turystyki, krajoznawstwa i literaturoznawstwa: Isolde Lehnert, Hasso Spode, Per'a Backhuis, Heinz-Peter Brogiato, Martin Lowsky. (kopie w załączeniu).

Ponadto, przygotowując się do analizy literatury podróżniczej przełomu XIX/XX wieku zrecenzowałam w latach 2015-2018 pozycje książkowe z tego obszaru publikując recenzje w czasopismach *Orbis Linguarum*, *Studia Niemcoznawcze* oraz na platformie niemieckojęzycznej *H/Soz/Kult – Kommunikation und Fachinformation für die Geschichtswissenschaften*.

Dalsze zastosowanie wyników badań

Przyszłe prace dotyczące popularyzacji zgromadzonych wyników badań obejmą opracowanie mniejszej (popularno-naukowej) dwujęzycznej pozycji książkowej poświęconej Carlowi Stangenowi, która przygotowana zostanie w r. 2019 na potrzeby i w odpowiedzi na zapytania lokalnego środowiska. Kontynuowana będzie również działalność wystawiennicza i cykl wykładów – m. in. w Berlinie (Historisches Archiv zum Tourismus) i na Śląsku. Planowana jest również komentowana edycja niektórych utworów literackich i tekstów krajoznawczych autora w oryginale i w polskim tłumaczeniu (*Mit Carl Stangen um die Welt*) z projektem dydaktycznym ścieżek międzyprzedmiotowych (język niemiecki – historia – geografia) dostępnym online. W szerszym wymiarze kontynuować będę badania nad dziedzictwem kulturowym regionu (projekt tłumaczeniowy dotyczący komentowanego przekładu jedynej istniejącej pozycji książkowej poświęconej historii miasta Głuchołazy autorstwa Paula Kutzera - *Aus einer kleinen Fürstenstadt*, 1928). W te działania wpisuje się również planowana monografia zbiorowa poświęcona kilkunastu znaczącym postaciom związanym z miastem Głuchołazy.

Zaznaczyć należy jednak, że moje pozostałe zainteresowania i badania naukowe obejmują znacznie szerszy zakres aniżeli opisane powyżej zrealizowane prace z pogranicza literaturoznawstwa i kulturoznawstwa powiązanego z regionem Śląska i wynikłe z istnienia luki informacyjnej dotyczącej zapomnianej postaci „niemieckiego Thomasa Cook’a”. Osiągnięcia naukowe opisane w kolejnych punktach zaliczam do jeszcze istotniejszych wyników mojej dotychczasowej pracy. Działania w związanych z nimi dyscyplinach planuję nadal kontynuować.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Moje zainteresowania badawcze wiążą się ściśle z wykonywaną pracą zawodową wykładowcy w Instytucie Neofilologii PWSZ w Nysie na specjalności filologia germańska. Ze względu na lokalizację nyskiej uczelni prowadzone prace badawcze koncentrują się wokół tematyki śląskoznawczej, szeroko pojętej wielokulturowości w literaturze jak również dydaktyki literatury i dydaktyki języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej. Taki interdyscyplinarny profil badawczy wynika poniekąd również z istniejących kooperacji z partnerskimi instytucjami naukowymi zlokalizowanymi podobnie jak i nyska uczelnia w regionach, w których odbywa się nauczanie języków mniejszości narodowych i etnicznych i prowadzone są badania nad optymalizacją szkolnictwa wielojęzycznego i wielokulturowego, jak np. Autonomiczna Szkoła Wyższa w Eupen w Belgii, Pedagogiczna Szkoła Wyższa w Klagenfurcie czy Uniwersytet w Cluj-Napoca (Klausenburgu) w Rumunii.

Większość publikacji powstałych po roku 2004, kiedy to uzyskałam tytuł doktora, zaliczyć można do zakresu tematycznego badań nad **hermeneutyką kultury**. Pracując na małej uczelni, bez wyodrębnionych zakładów, praca naukowa w sposób nieunikniony wymaga umiejętności stosowania podejścia interdyscyplinarnego. Stąd też wspomniane badania hermeneutyczne stosowałam w aż trzech obszarach: **1) dydaktyka literatury obcojęzycznej, 2) studia nad kulturą i literaturą śląską oraz literaturą migracyjną, 3) glottodydaktyka**. W tych też obszarach prowadziłam i prowadzę badania naukowe, zajęcia dydaktyczne jak również międzynarodową współpracę naukową i dydaktyczną.

Jako „pozostałe osiągnięcia badawcze” można tu wymienić kilka ważniejszych publikacji powstałych po roku 2004 (uzyskanie stopnia doktora), to jest:

- w dziedzinie literaturoznawstwa (z uwzględnieniem dydaktyki literatury):

1. Dwutomową monografię z zakresu dydaktyki literatury w ujęciu interkulturowym (recenzja wydawnicza: Czesław Karolak, recenzja powydawnicza: Sebastian Mrozek)

Tom I: Kowalczyk, Alina, *Literarische Texte im Sprachlernprozess. Konzepte und Beispiele für interkulturelle Didaktik der Mittel- und Oberstufe DaF*. Bd. 1, Oficyna Wydawnicza PWSZ w Nysie, Nysa 2007.

Tom pierwszy monografii omawiającej główne koncepcje dydaktyki literatury obcojęzycznej ze szczególnym uwzględnieniem podejścia hermeneutycznego bazuje na rozprawie doktorskiej z roku 2004. W opracowaniu tym przeanalizowano funkcjonujące od lat 70-tych XX wieku modele dydaktyki literatury, praktykowane w ramach nauczania

języków obcych. Krytyce poddane zostały m. in. modele interakcjonistyczne, hermeneutyczne, kognitywistyczne a szczególnie interkulturowe. Opisywana pozycja stanowi przegląd wiodących szkół dydaktyki literatury powstałych w latach 1970 do 2003 i koncentruje się szczególnie na praktykowanym m. In. w Tyrolu Południowym modelu *sceptycznej hermeneutyki* (Hans Hunfeld), angażującym intensywnie teksty literackie w szkolną naukę języka obcego i języka drugiego. Koncepcja ta zaadaptowana została w opisywanej publikacji do lokalnych uwarunkowań nauczania języka niemieckiego na Śląsku. Publikacja powstała w wyniku badań prowadzonych na uniwersytetach w Eichstätt, Bielefeld, Bayreuth i TU-Berlin jak również w wyniku badań empirycznych w szkołach dwujęzycznych w Tyrolu Południowym i w ramach projektu pilotażowego w grupach studentów uczących się języka niemieckiego na Śląsku.

Tom II: Kowalczyk, Alina, *Literarische Texte im Sprachlernprozess. Konzepte und Beispiele für interkulturelle Didaktik der Mittel- und Oberstufe DaF*. Bd. 2, Oficyna Wydawnicza PWSZ w Nysie, Nysa 2007.

Tom drugi poszerza rozważania teoretyczne i implementację modelu sceptycznej hermeneutyki z tomu pierwszego o prezentację wyników empirycznych projektu pilotażowego przeprowadzonego podczas zajęć dydaktycznych. Zawiera od również teksty prymarne stanowiące podstawę projektu i produkty pracy grup studenckich zaangażowanych w projekt.

Oba tomy recenzowane były przez Czesława Karolaka (recenzja wydawnicza)

Obok tych dwóch monograficznych pozycji z implementacją dydaktyczną wspomnieć warto **kilka rozdziałów w opracowaniach monograficznych** powstałych w ostatnich latach i poświęconych różnym aspektom dydaktyki literatury obcojęzycznej i zagadnieniom hermeneutyki kultury w dziedzinie literaturoznawstwa i w ujęciu interdyscyplinarnym:

2.

Dittmann, Alina, *Kulturtransfer als Ziel der fremdsprachigen Literaturdidaktik anhand des Textes von Roswitha Schieb: Reise nach Schlesien und Galizien. Eine Archäologie des Gefühls*. [W]: Mariusz Kamiński; Marcin Walczyński; Małgorzata Kurpiel; Michał Biliński; Alla Paslavskaja (red.): *European Transfer of Culture in Literature, Language and Foreign Language Teaching: A Monograph Celebrating Academic Cooperation Between Nysa and Lviv*, Publishing Office PWSZ w Nysie, Nysa 2015, S. 13-34.

(recenzja wydawnicza: Leszek Berezowski)

Publikacja powstała jako efekt kooperacji z Wydziałem Filologicznym Uniwersytetu Narodowego Ivana Franko we Lwowie. Ta nieco nowsza pozycja poświęcona jest dla odmiany już nie wzajemnym implikacjom dydaktyki języka obcego i literatury a transferowi treści (obco)kulturowych jako celu i efektu recepcji literatury obcojęzycznej.

Zainteresowanie komponentami kulturowymi w tekstach literackich istniejące w obrębie badań germanistycznych pozwala łączyć aspekty interdyscyplinarne ze studiami literatury i języka jak również wychodzi naprzeciw tendencjom poszerzania pojęcia germanistyki jako dyscypliny naukowej i postulatowi transnarodowego i kulturoznawczego rozszerzenia europejskich neofilologii. Taka orientacja wynika po części z internacjonalizacji szkolnictwa wyższego (Neuland/Ehlich/Roggasch 2005). W szczególności sięganie do tradycji interregionalnych literatur europejskich i badania nad nowymi polami kulturowymi powstającymi w wyniku wymiany społeczeństw Europy znajdują swoje odzwierciedlenie w interkulturowej dydaktyce literatury w ramach studiów germanistycznych i koncepcji dydaktyki języka niemieckiego jako obcego i języka mniejszości narodowej.

Przedmiotowy artykuł sięga do koncepcji społeczno-antropologicznych i koncepcji antropologii kultury i transkulturowo zorientowanego literaturoznawstwa etnologicznego (Bachmann-Medick 1996) koncentrującego się wokół tematyki hybrydyzacji kultur, deterytorializacji i globalizacji. Koncepcję etnograficzno-kulturowo-antropologiczną w dydaktyce literatury obcojęzycznej przedstawiono w tej pracy w oparciu o projekt przygotowany dla polskich i ukraińskich studentów filologii germańskiej z Nisy i Lwowa. Mechanizmy transferu treści kulturowych zobrazowano egemplarycznie na przykładzie jednego tylko tekstu współczesnej autorki niemieckiej, Roswithy Schieb, osadzonego w realiach dwóch krajobrazów kulturowych – Śląska i Galicji.

Obok transferu treści kulturowych artykuł zwraca również uwagę na fenomen języka jako werbalnego kodu wspólnot kulturowych, który jest nierozzerwalnie powiązany z fenomenem kultury i stanowi zarazem jej nośnik, klucz do niej, jej wyraz i interpretację. Można niewątpliwie stwierdzić (por.: Burszta 1986; Whorf 1963, Levi-Stross 1958; Malinowski 1944), że język stanowi najkompletniejszy indeks kultury. Praca charakteryzuje pojęcie kultury zaktualizowane w drugiej dekadzie XXI wieku, eksponujące nie trwałe matryce kultur, ale procesy i transformacje jakim kultura podlega. Taka definicja kultury implementowana jest szczególnie przez dydaktykę języków obcych.

Artykuł następnie obszernie charakteryzuje miejsce tzw. tekstów estetycznych w dydaktyce języków obcych i ich wpływ na kształtowanie kompetencji interkulturowej odbiorcy oraz

wyczerpująco omawia funkcje tych tekstów w obrębie kształtowania różnorodnych kompetencji studenta – odbiorcy produktu kultury obcojęzycznej.

Z uwagi na wyselekcjonowany tekst prymarny opisane zostały też wzajemne implikacje obu regionów - Śląska i Galicji i ich funkcjonowanie jako kompleksów tematycznych w literaturze. Artykuł charakteryzuje również sam wybrany tekst prymarny i możliwości jego zastosowania w ramach projektu dydaktycznego w oparciu o zorientowane na interakcję, komunikatywne ale zarazem też hermeneutyczne i estetyczne podejście do tekstu autorki, Roswithy Schieb.

Opisany projekt obejmuje cztery „dossiers”, zawierające fragmenty głównego tekstu prymarnego i innych tekstów prozatorskich, pełniących rolę tekstów pomocniczych. Dossiers zatytułowano odpowiednio: *Globalizacja i Hegemonia, Lokalność (regionalizm) i Tradycja, Procesy i Transformacje, Tożsamość i Nomadyzacja*.

Transfer treści kulturowych za pośrednictwem literatury jest czynnikiem sprzyjającym nauce języka obcego i wspiera bezpośrednio rozwój kompetencji lingwistycznej (szczególnie leksykalnej i komunikatywnej), co udowodniono w ww. pracy. Ponadto zweryfikowano funkcje i oddziaływanie stereotypu w recepcji literatury oraz fenomen poetyzacji i polaryzacji kultury w tekstach literackich.

Artykuł recenzowany był przez Leszka Berezowskiego (recenzja wydawnicza)

2.

Kolejną pozycją jest jeszcze jeden tekst zajmujący się problematyką postrzegania interkulturowego w dyscyplinach referencyjnych filologii:

Bedeutung interkultureller Wahrnehmung für die Fremdphilologien auf dem Hintergrund ihrer Bezugswissenschaften. [W]: Kowalczyk Alina; Pacholski Jan (red.), *Stereotype in interkultureller Wahrnehmung / Stereotypy w postrzeganiu interkulturowym / Stereotypy z interkulturniho hlediska*. [Germanistische Studien; Beiheft 2]. Wrocław – Nysa: Oficyna Wydawnicza PWSZ w Nysie 2005. S. 162-175.

(Recenzja wydawnicza: Hubert Orłowski)

Ten nieco starszy artykuł pochodzi z redagowanego przeze mnie wraz z Janem Pacholskim tomu *Stereotype in interkultureller Wahrnehmung/Stereotypy w postrzeganiu interkulturowym/Stereotypy z interkulturniho hlediska* (Beiheft 2 zu der Zeitschrift *Germanistische Studien*, Oficyna Wydawnicza Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie, dokumentującego projekt PWSZ w Nysie, Uniwersytetu Śląskiego w Opawie i Akademii Pedagogicznej w Krakowie (2005). We wspomnianym artykule z tego tomu pt. *Bedeutung interkultureller Wahrnehmung für Fremdphilologien auf dem Hintergrund ihrer*

Bezugswissenschaften przedstawiam powiązania dyscyplin etnologia, socjologia i Cultural Study z badaniami nad obcością prowadzonymi w dziedzinie literaturoznawstwa i dydaktyki języka niemieckiego. Na szczególne uwzględnienie zasługuje linguistic turn w etnologicznym i szczególnie w etnograficznym ujęciu kultury obcej. Zwrot ten doprowadził do zbliżenia pomiędzy gatunkiem monografii etnograficznej – przynależącym do subiektywnej wprawdzie, ale jednak literatury faktu a gatunkami stricte literackimi. Ponadto przypomniana zostaje socjopsychologiczna analiza ksenofobii i ksenofilii, pozostających w związku ze stereotypami, przeprowadzona m. in. przez S. Freuda, M. Horkheimera i Julię Kristevę. Badania nad stereotypami prowadzone w obrębie psychologii społecznej wyodrębniły dopiero w ostatnich dziesięcioleciach zmodyfikowane spojrzenie na zjawisko stereotypu. To nowsze przedstawienie pojęcia stereotypu charakteryzuje się dowartościowaniem tego fenomenu. Wcześniejsze badania nad uprzedzeniami miały na celu ich przewyciężenie a neutralne jego postrzeganie było przez długi czas zaniedbywane. Tymczasem stereotypy służą również uporządkowaniu całokształtu świata społecznego, którego aspekty w inny sposób trudno byłoby jednostkom zaszeregować do poszczególnych kategorii i poruszać się w świecie. Aplikacja stereotypu ma też swoje miejsce w nauczaniu języka za pośrednictwem literatury obcojęzycznej. Umożliwia ona w ten sposób trening prowadzący do wytrzymania konfrontacji z często irytującymi elementami obcokulturowymi i obcojęzycznymi (*Alteritätstraining*) bez usurpowania sobie chęci do zupełnego zrozumienia obcych treści kulturowych, zachowań itp. w sposób autorytarny, sięgający bezpośrednio do istniejących stereotypów bądź też powodujący powstawanie nowych. Artykuł recenzowany był przez Huberta Orłowskiego (recenzja wydawnicza).

Dwa kolejne teksty z zakresu dydaktyki literatury to artykuł z tomu pokonferencyjnego towarzystwa *Gesellschaft für Sprache und Sprachen*, do którego przynależę i tekst opublikowany w serii Uniwersytetu Opolskiego *Germanistische Werkstatt*. Te dwa teksty nieco nowszej daty kontynuują moje zainteresowania dydaktyką literatury w kontekście interkulturowym

3.

Romane im DaF-Unterricht? Interkultureller Ansatz und hermeneutischer Literaturunterricht anhand der Slowakei- und Schweiz-Texte von Irena Brežná. [W]: Bohušová Zuzana / Duricová Alena (red.): Germanistik interdisziplinär. Beiträge der 22. Linguistik- und Literaturtage Banská Bystrica/Slowakei, 2014 [Sprache und Sprachen in Forschung und Anwendung, Band 3], Hamburg: Dr. Kovač 2016, S. 317-326. ISBN: 978-3-8300-9148-6.

Recenzja wydawnicza: Maria Vajičkova; Thede Kahl

W artykule analizuję uwarunkowania związane z zastosowaniem zwartych tekstów literackich (powieść) w procesie nauki języka. Tego typu odważne przedsięwzięcia dydaktyczne mają swoich zwolenników i przeciwników. Obszerny korpus tekstu i liczne motywy nie zachęcają do eksperymentowania z powieścią w grupach uczniów i studentów ze średniozaawansowaną znajomością języka. Fikcjonalne teksty estetyczne mogą jednak niewątpliwie stać się bazą zarówno dla komunikatywnego jak i kognitywnego podejścia w nauczania języka i umożliwiają wcześniejsze przejście od stadium „uczącego się“ do stadium „użytkownika produktów kultury“ języka obcego. Wybierając jako przykład dwie powieści szwajcarskiej pisarki pochodzenia słowackiego, Ireny Brežnej, wskazuję na jeszcze inne dwa obszary – pedagogikę interkulturową i metody hermeneutyczne, omawiając techniki pracy i strategie na użytek długoterminowych projektów dydaktycznych. Odpowiedni dobór tekstów jest bardzo istotny. Prozę Brežnej, którą zajmuję się nota bene od roku 2006, zanim autorka wyróżniona została . szwajcarską nagrodą literacką (I. Schweizer Literaturpreis 2012), charakteryzuje uniwersalizm kręgów tematycznych (utrata ojczyzny, migracja, doświadczenie obcości, dynamika dyskursu pomiędzy Europą środkowowschodnią a Zachodem, Europą a Afryką, zagadnienia związane z wojną i totalitaryzmem). Dla odbiorcy nie tylko europejskiego te krytyczne teksty, wykazujące jednocześnie wysoki stopień literacyjności (*Literarität*), są zawsze aktualne i pozwalają na identyfikowanie się z nimi czytelnika. Tym samym stanowią optymalny materiał dla metod hermeneutyczno-interkulturowego podejścia dydaktycznego.

4.

Drugi wspomniany tekst, *Fremdsprachige fiktionale Texte im DaF-Unterricht: hermeneutisch gelesen*. [W]: Jokiel, Małgorzata; Pelka, Daniela (red.), Germanistische Werkstatt VI. [Prace germanistyczne Bd. VI.] Opole: Wyd. Uniwersytetu Opolskiego 2014, S. 25-34. ISSN 1509-2178.

(Recenzje wydawnicze: Grażyna Łopuszańska; Paul Martin Langner)

omawia w zwięzłej formie model tzw. sceptycznej hermeneutyki (Hans Hunfeld), jak również warunki jego implementacji w szkolnym procesie dydaktyki języka obcego i drugiego, opartej w poszerzonym zakresie na tekstach literackich. Koncepcja sceptycznej hermeneutyki (szerzej przedstawiona w moich dwóch książkach – pozycja 1) jest modelem uwarunkowanym procesami recepcji fikcjonalnych tekstów estetycznych i pozostaje w związku z podejściem

kognitywnym w obrębie nauk pedagogicznych. Teksty literackie mają swoją dość długą historię zastosowania w nauczaniu języka obcego. Szczególnie w latach 70-tych i 80-tych wzbudzały wzmożone zainteresowanie praktyków. Ich rola jako materiał bazowy w nauczaniu języków obcych był różnie oceniany i użytkowany w okresach dominacji poszczególnych modeli dydaktyki literatury. Artykuł ma za zadanie popularyzację tego modelu dydaktycznego.

5.

Następna obszerniejsza monograficzna publikacja to tekst z zakresu literaturoznawstwa i dydaktyki literatury niemieckojęzycznej:

Das Dionysische in den Werken der deutschsprachigen Literatur. Eine didaktische Umsetzung. (W): Tomasz, Drewniak; Dittmann, Alina (red.), Dionysos und das Dionysische. Dionysos and the Dionysian. Viadukt-Verlag, Nysa-Görlitz / Oficyna Wydawnicza PWSZ w Nysie, Görlitz-Nysa 2009. S. 215-247)

(Recenzja Wydawnicza Henryk Benisz; Paweł Pieniążek,
Recenzja wydawnicza Jadwiga Sucharzewska)

Rozdział pochodzi z co-redagowanego przeze mnie tomu monograficznego (red. Tomasz, Drewniak; Dittmann, Alina) *Dionysos und das Dionysische. Dionysos and the Dionysian*. Wymienione tu opracowanie poświęcone zostało funkcjonowaniu mitu dionizyjskiego w tekstach literatury niemieckiej i możliwościom dydaktycznej aplikacji tego mitu. Jako korpus tekstów określono tutaj utwory literackie zawierające motywy dionizyjskie, które opatrzone propozycją dydaktyzacji dedykowaną dydaktyce szkół wyższych.

Warto wspomnieć również o całej zbiorowej publikacji będącej wynikiem międzynarodowego projektu poświęconego badaniom nad aplikacjami mitu dionizyjskiego w różnych dyscyplinach naukowych i w różnych obszarach kulturowych. Oprócz wymienionego pierwszego tomu monograficznego opublikowanego w językach niemieckim i angielskim wynikiem projektu był również drugi, polskojęzyczny tom (*Dionizos i dionizyjskość. Mit-sztuka-filozofia-nauka*. 2009), prezentujący prace drugiego zespołu badawczego.

Wobec zainteresowania dionizyjskością w obrębie obszarów takich jak klasyczna filologia, historia kultury, kulturoznawstwo, etnologia, literaturoznawstwo i filozofia w ramach prezentowanego „projektu dionizyjskiego” stworzono interdyscyplinarną platformę dla krajowej i międzynarodowej refleksji i dyskusji, których wyniki prezentują oba tomy monograficzne.

Na uwagę zasługuje niewątpliwie obszerny rozdział monograficzny z dionizyjskiego tomu obcojęzycznego opracowany wspólnie z co-redaktorem naukowym tomu, recenzowany przez P. Pieniążka, Henryka Benisza i Jadwigę Sucharzewską:

6.

**Tomasz, Drewniak; Dittmann, Alina, *Dionysos-Problem. Facetten des Dionysischen*. [W]: Tomasz, Drewniak; Dittmann, Alina (red.), *Dionysos und das Dionysische. Dionysos and the Dionysian*. Nysa-Görlitz: Oficyna Wydawnicza PWSZ w Nysie / Viadukt-Verlag 2009. S. 9-18, ISBN-13: 978-3929872590,
(Recenzja Paweł Pieniążek / Henryk Benisz, powydawnicza Jadwiga Sucharzewska)**

Autorzy analizują niezwykłą żywotność mitu i archetypu dionizyjskiego utrzymującą się po upadku świata antycznego, problematyczność istoty Dionizosa reprezentującego elementy przeciwstawne (natura-kultura, życie-śmierć, chaos -porządek, pierwiastek męski i żeński, cierpienie-bezwzględność). Dionizos ucieleśnia to co odmienne, również poprzez obcość swojego pochodzenia, ale także zespolenie z innymi bóstwami różnych kręgów kulturowych (Apollo, Phanes, Osiris, Adonis i Chrystus). Analiza nawiązuje do antycznych utworów literackich (*Bakchantki* Eurypidesa, *Żaby* Arystophanesa), doświadczenia ideału i zmysłowości (Platon), aplikacji mitu dionizyjskiego w epoce renesansu w literaturze, sztukach plastycznych przy przeciwstawieniu Dionizosa *vulgatus* z elitarnym, duchowym i spekulatywnym Dionizosem *absconditus-otiosus*: pierwszy z nich oznacza zagubienie się tego co duchowe w cielesności, drugi – uskrzydlenie ducha prowadzące do przekraczania granic cielesności. Obie te postaci Dionizosa wyrażają jedność życia i śmierci. Od końca XVIII wieku implikacje dionizyjskie ponownie angażują fantazję przede wszystkim niemieckich pisarzy i myślicieli, tym razem w kontekście możliwości ukształtowania duchowej kultury Niemiec i odrodzenia kultury europejskiej (F. Schiller, F. Hölderlin, F. Nietzsche, T. Mann, M. Heidegger). Dionizos staje się tutaj kategorią wyrażającą krytyczną wiedzę nowożytną. W sojej najradykałniejszej postaci dionizyjskość wychodzi poza tradycję metafizyczną, poza chrześcijańską onto-teologię. Staje się też kategorią naukową w kolejnych dziedzinach takich jak religioznawstwo, kulturoznawstwo, antropologia, etnologia. Autrzy nowożytni (E. Rhode; W. Otto; K. Kerényi, M. Detienne, M. Maffesoli, R. Seaford) wskazują na zagadnienia takie jak: ekstazyjne doświadczenie nieśmiertelności duszy, opozycja życie-śmierć : kategoria twórczego szaleństwa, nieskończona zdolność transformacji i odradzania się bytu, odmienność Dionizosa, zdolność kwestionowania istniejącego porządku i problematyzacji utartych znaczeń i struktur

społecznych – konieczność odnowy społeczeństw i warunek ich żywotności i żywotności kultury samej w sobie.

Artykuł ma swoje pendant w angielskiej wersji językowej.

Kolejnym obszernym interdyscyplinarnym międzynarodowym projektem były prace nad powstaniem zbiorowego tomu monograficznego

Drewniak Tomasz; Dittmann Alina (red.), *Denkerische und dichterische Heimatsuche*. Nysa-Görlitz: VIADUKT-Verlag Gorlitz / Verlag der Staatlichen Fachhochschule in Neisse 2012. ISBN: 978-83-60081-64-0, 978-3-929872-62-0, 378 S.

(Recenzja wydawnicza Marek Ostrowski)

Książka (angielko-niemieckie rozdziały) poświęcona została problematyce *ojczyzny* jako motywu osadzonego w interdyscyplinarnym dyskursie różnych dyscyplin i epok i zawiera sześć sekcji dyskutujących kolejno zagadnienia: *Remitologizacja dyskursu „ojczyźnianego”*, *Usytuowanie dyskursu pomiędzy lokalną a wirtualną wspólnotą*, *Krajobraz duchowy*, *Antonimia obszarów miejskich*, *Konfrontacja z obcością*, *Kontaminacje semantyczne*.

7.

Z tej książki pochodzą dwa rozdziały monograficzne, które zasługują na krótką charakterystykę. Pierwszy z nich powstał we współpracy z co-autorem:

(Tomasz Drewniak; Alina Dittmann: *Einführung Heimat, Diskurs und Zeit*, S. 11-34) i omawia, rozumianą jako część generalnej *conditio humana*, trudną relację z „domem” i „światem” oznaczającymi zagrożenie, wyzwanie i obowiązek. Ojczyzna zagrożona jest, podobnie jak człowiek, destrukcją, ale podlega podobnie jak on procesom przemian. Istniejące w kulturze europejskiej doświadczenie ojczyzny wykazuje dwoistą dyferencję: pomiędzy realną ojczyzną a archetypem i ideałem ojczyzny z jednej strony i dyferencję pomiędzy pra-jednością embrionalnego bytu i pogodzeniem wielości różnorodnych bytów. Człowiek oscyluje pomiędzy „utraconą ojczyzną” i „utopią ojczyzny”, pomiędzy świadomością regresywną i progresywną, w które wpisuje każdorazowo własny całokształt ojczyzn i tym samym niweluje lub zaostrza napięcie pomiędzy „ojczyzną utraconą” a „utopią ojczyzny”. Idea poszukiwania ojczyzny jest zatem wyrazem dążenia do wykształcenia pewnej formy dialektyki pomiędzy dyferencją a jednością. Nowożytny dyskurs dotyczący kompleksu ojczyzny zestawiony zostaje przez autorów z obecnością problematyki ojczyźnianej w tradycyjnej metafizyce (teksty Platon, Schiller, M. Buber, Gaston Bachelard, Schelling, Habermas, Hölderlin, Heidegger, Sloterdijk).

8.

Mój własny rozdział w przytaczanej monografii poświęciłam interesującym mnie zagadnieniom tożsamości i odmienności kulturowej diskutowanymi tutaj w odniesieniu do tekstów literackich szwajcarskiej pisarki współczesnej, Ireny Brežnej:

Identität und Alterität am Beispiel des Schaffens von Irena Brežna, S. 318-340.

(Recenzja wydawnicza: Marek Ostrowski)

Tekst ukazał się w roku 2012 a jego wydanie zbiegło się z przyznaniem pisarce Irenie Brežnej, której interesującą twórczością zajmuję się naukowo jak również staram się promować ją w Polsce (seria odczytów autorskich na Uniwersytecie w Łodzi, Opolu, Akademii Pedagogicznej w Krakowie, PWSZ w Nysie i Raciborzu, Kolegium NKJO w Jastrzębiu) nagrody literackiej „Schweizer Literaturpreis” (2012). W opracowaniu zajmuję się zagadnieniem przemian społecznych zaostrzających konfrontację z obcokulturowymi zjawiskami. Do mojej analizy wprowadzam wyniki wcześniejszych dyskursów z tego zakresu (S. Freud, Hans-Jürgen Heinrichs, Emmanuel Lévinas, Jaques Derrida, Vincent Descombes, Georg Simmel, Bernhard Waldenfels, Paul Ricoeur i in.).

(Polityczne) etnoreportaże i powieści Brežnej wpisują się w dyskusję nad problematyką (utraconej) ojczyzny i krytycznie komentują centralne kompleksy i wydarzenia w Europie lat 1945-2012. Najważniejsze akcenty twórczości pochodzącej z Bratysławy niemieckojęzycznej pisarki zostały w artykule omówione w odniesieniu do wspomnianych motywów (ojczyzna, utrata ojczyzny i doświadczenie emigracji, postrzeganie interkulturowe). Zaangażowanie społeczne, ale i wysoki stopień poetyzacji i inne walory estetyczne stanowią o wartości prozy tej autorki, osadzonej topograficznie w strategicznych dla historii Europy ostatnich dziesięcioleci obszarach i traktujących o istotnych wydarzeniach (reportaże dot. powrotu Tatarów z Azji Centralnej na Krym, znakomite teksty poświęcone skutkom pierwszej i drugiej wojny w Czeczenii *Die Wölfinnen von Sernowodsk. Reportagen aus Tschetschenien* 1997, emigrantom z Kosova, społeczno-kulturowym zagadnieniem przełomu w Europie po 1990 roku, zbiór reportaży: *Die Sammlerin der Seelen. Unterwegs in meinem Europa* 2003). Inne teksty pisarki zawierają refleksję własnych doświadczeń w bloku wschodnim (zbiór reportaży poświęconych przede wszystkim Czechosłowacji, Słowacji i Rosji: *Falsche Mythen. Reportagen aus Mittel- und Osteuropa nach der Wende* 1996 czy powieść *Die beste aller Welten* 2008, traktująca o dzieciństwie w Czechosłowacji). Przewidując nasilenie się fal migracji pisarka nakreśla wizję budzących się w Europie demonów nacjonalizmu, z którymi

rozprawia się krytycznie w swoich tekstach, szczególnie w programatycznym eseju *Heimatsinne und Fremdcard*⁵ i w najnowszej powieści *Die undankbare Fremde* (2012), której narratorka poszukuje nie tylko zbliżenia z innymi emigrantami i ich ojczyznami ale postuluje zdynamizowanie środowisk emigranckich - rozumiejąc, że integracja jest możliwa jedynie dzięki zaangażowaniu mniejszości w aktualną debatę społeczną większości przy wykorzystaniu potencjału wynikającego z doświadczenia migracyjnego.

9.

Pozostałe znajdujące się w moim dorobku opracowanie to m. in. artykuł powstały na bazie wyreżyserowanej przeze mnie i wystawionej wraz ze studentami PWSZ w Nysie w roku 2011 (prapremiera) sztuki Maxa Herrmanna-Neiße:

Max Herrmann-Neiße's Drama „Die Laube der Seligen“. Eine Aufführung im DaF-Studium. Neisse 2011. [W]: Giblak, Beata; Kunicki, Wojciech (red.): Max Herrmann-Neiße (1886-1941). Auch zu Hause im Exil. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag 2012. S. 361-376, ISSN 1867-6847, ISBN 978-3-86583-657-1.

Artykuł ukazał się w tomie pokonferencyjnym Wojciecha Kunickiego i Beaty Giblak i odzwierciedla moje praktyczne zainteresowania adaptacją dydaktyczną tekstów obcojęzycznych. Pochodząca z młodzieńczego okresu twórczości Herrmanna jednoaktówka powstała we Wrocławiu w roku 1907 i należy do pokłosa kontaktów nyskiego ekspresjonisty z wczesnoekspresjonistycznym kabaretem monachijskim Franka Wedekinda. Sztuka zadedykowana jest Georgeowi Groszowi i została opublikowana w 1919 r. przez wiedeńskie wydawnictwo Neue Schaubühne. Spokrewniony kompozycyjnie z dramatem stacji Strindberga i jednoaktówką A. Schnitzlera *Reigen* (1903) dramat, mimo pozytywnego przyjęcia, nie został wystawiony na scenie do roku 1984 (Berliner Schiller-Theater). Bliższej charakterystyce moritat Maxa Herrmanna poddaje Beata Giblak (*Wyganiec i jego ojczyzny. Max Herrmann-Neiße (1886-1941). Życie. Twórczość. Recepcja*, 2010), określając utwór jako udaną karykaturę dramatów ekspresjonistycznych.

W moim artykule charakteryzuję główne wątki i postaci, wpływy modernistyczne, elementy psychologiczne i genderowe, patriarchalne mechanizmy władzy. Następnie uzasadniam zastosowanie sztuki Herrmanna jako tekstu czytanego i inscenizowanego w ramach studiów germanistycznych na Śląsku. Odnoszę się również do wyzwań stojących przed obcojęzycznymi odtwórcami tekstu obcokulturowego analizując niezbędny trening w zakresie lektury i recepcji

⁵ [W]: Kafka, Zeitschrift für Mitteleuropa, Berlin 2/2001, przedruk [w]: Brezna, I.: Die Sammlerin der Seelen. Unterwegs in meinem Europa S. 11-22.

(analizy i interpretacji), tłumaczenia leksyki, fonetyki, emisji głosu, interpretacji scenicznej, mowy ciała, synchronizacji wypowiedzi. Ważnym w pracy scenicznej okazuje się dydaktyczne przygotowanie aktorów na niuanse językowe (m. in. retoryka) dramatów „mocnego wyrazu”, do jakich przynależy ekspresjonistyczna jednoaktówka Herrmanna. Podobne formy wyrazu znajdziemy w dramatach okresu Burzy i Naporu, ale także w stylu autorów takich jak Grabbe i Büchner. Zwarte, mocno stylizowane wypowiedzi, duże tempo dialogów, użycie żargonu, autentyczny, bogaty pod względem leksykalnym język potoczny pierwszych lat XX-go wieku przeplatają się z litycznymi sekwencjami o subtelnej, kunsztownej stylistyce przepełnionej epitetami, hiperbolami, pytaniami retorycznymi i emfazą. Wyrażenia dźwiękonaśladowcze i synestezja dodają językowi dramatu atrakcyjności akustycznej. Problematyka kompleksowości życia płciowego, poprzeplatana jest scenami walki i mordów okraszonymi humorem sytuacyjnym, dodatkową trudnością dla odbiorcy i odtwórcy obcojęzycznego wydawały się dłuższe repliki, wyrażenia idiomatyczne i wyzwiska. Mimo tych wyzwań przeważają zalety przeprowadzonej adaptacji scenicznej takie jak: intensywny trening fonetyczny i retoryczny, know-how w pracy scenicznej, motywacja do dalszej krytycznej i aktywnej recepcji utworów M. Herrmanna.

Sztuka wystawiona została w roku 2011 dwa razy: podczas Konferencji Naukowej poświęconej M. Herrmannowi w Nysie i na uczelni partnerskiej – Uniwersytecie w Düsseldorfie.

10.

Jeszcze jedno opracowanie poświęcony potencjałowi dydaktycznemu literatury w kształtowaniu kompetencji języka obcego *Das sprachdidaktische Potential literarischer Texte* zaprezentowano w tomie Edwarda Białka i Krzysztofa Huszczy (red.): *Förderung der Lesekompetenz im schulischen und universitären Bereich. Beiträge zur Literatur- und Fremdsprachendidaktik*, Dresden/Wrocław: Neisse Verlag & Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe 2009. S. 35-50.

Tekst jest przyczynkiem do trwającej od lat 70tych XX wieku debaty nad miejscem tekstów literackich w procesie nabywania języka. Koncentruję się w nim na warunkach umożliwiających efektywne zajmowanie się literaturą na zajęciach języka obcego, zwracając uwagę na odpowiedni trening wrażliwości estetycznej, kształtowanie gotowości do podejmowania ryzyka, formułowania hipotez przez odbiorców tekstu. Ponadto analizuję rolę samych zadań i formułowanie przygotowanych dla studentów/uczniów czytających teksty

obcojęzyczne i prezentuję katalog językowych i kognitywnych funkcji estetycznego tekstu obcojęzycznego. Stawiając szereg pytań (o różnice pomiędzy dydaktyką literatury w języku obcym i ojczystym; procesy zachodzące podczas recepcji tekstów obcojęzycznych/obcokulturowych, rolę tych tekstów w kształtowaniu autonomii uczącego się, o stopnie komunikacji literackiej w języku obcym, w końcu również o czynniki ryzyka i metody ich przewycięzania w odniesieniu do stosowania tekstów literackich w grupach o cząstkowej kompetencji językowej. Swoje rozważania uzupełniam o przykłady tekstów angielskojęzycznych i proponuję hermeneutyczne metody recepcji formułując katalogi pytań w odniesieniu do luk informacyjnych (*Unbestimmtheitsstellen*) analizując potencjał komunikatywny zaproponowanych fragmentów tekstów. Na zalety „utrudnionego czytania” wskazywali m. in. Rudolf Nissen (2002), Lothar Bredella (1985, 1995), Hans Weber (1978, 1979), Alois Wierlacher (1980) i przede wszystkim W. Iser, M. Heidegger i G. Gadamer (w licznych publikacjach). Dyskusja w tym zakresie przyczyniła się do wyemancypowania się nauczania literatury obcojęzycznej od koncepcji stosowanych na zajęciach prowadzonych w oparciu o teksty własnego kręgu kulturowego i językowego odbiorców

Na zakończenie prezentacji moich ważniejszych osiągnięć z zakresu literaturoznawstwa (i dydaktyki literatury) chciałabym, wspomnieć o redagowanej przeze mnie i co-redaktora antologii tekstów szwajcarskich autorów zawierającej propozycje dydaktyzacji.

11.

Kowalczyk, Alina; Mrozek, Sebastian (red.), *Helvetia literarisch. Didaktisierte Anthologie mit Texten Schweizer Autoren*. Wrocław-Dresden: ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe 2008. ISBN 978-83-7432-363-5, ISBN 978-3-940310-37-8

(Recenzja wydawnicza: Edward Białek, recenzje powydawnicze: Robert Rduch; Aleksandra Bochenek-Rduch)

Nagrodzona szwajcarską nagrodą fundacji *Art4Peace* antologia zawierająca wybrane teksty autorów i filozofów szwajcarskich różnych epok (J. J. Bachofen, Jacob Burckhardt, Gottfried Keller, Theodor Opitz, C. F. Meyer, H. Hesse, M. Frisch, F. Dürrenmatt, P. Bichsel, M. Suter, Irena Brežna, Verena Stössinger, Clo Duri Bezolla, Wolfgang Bortlik, Linard Bardill, Jakob Haringer, Luisa Famos), opatrzone propozycją zadań dla studentów filologii germańskiej i uczniów szkół średnich w Polsce i zagranicą. Ta zbiorowa praca jest wynikiem międzynarodowego projektu popularyzującego literaturę szwajcarską w Polsce.

W wyniku badań indywidualnych i zespołowych w drugiej dziedzinie mojej aktywności naukowej – glottodydaktyce (m. in. akwizycji języków obcych i dydaktyce wielojęzyczności) opublikowałam szereg opracowań dokumentujących wyniki moich badań. Jestem również co-redaktorką monografii zbiorowej:

Dittmann Alina; Giblak Beata; Witt Monika (red.), *Bildungsziel: Mehrsprachigkeit. Toward the Goal of Education: Multilingualism*. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 2015 [Mehrsprachigkeit als Chance, Bd. 1]. ISBN 978-3-86583-945-9, 372 S.

Recenzja wydawnicza: Eugeniusz R. Lewicki
3 recenzje powydawnicze: Petra Linderoos; Ute Henning; Bettina Paris

12.

Z ww. monograficznego tomu pochodzi rozdział z obszaru akwizycji języków obcych /drugich.

Omawiany przyczynek *Der Begriff 'Bildungssprache' im Erst- und Zweitsprachenunterricht* (S. 258-284) poświęcony jest rejestrowi języka kultury i edukacji (Cognitive Academic Language Proficiency) w ujęciu dydaktycznym. Tekst powstał w wyniku kooperacji z Instytutem Języka i Komunikacji (Institut für Sprache und Kommunikation / Deutsch als Fremd- und Fachsprache) Uniwersytetu Technicznego w Berlinie - jako rezultat trzymiesięcznego stypendium przyznanego przez Niemiecką Wymianę Akademicką w roku 2015.

Kompetencja w zakresie CALP stanowi cel nauczania zarówno w ramach zajęć języka ojczystego jak i obcego i drugiego. Publikacja precyzyjnie definiuje rejestr języka kultury i edukacji w obrębie języka niemieckiego i wskazuje różnice pomiędzy procesem nabywania CALP w przypadku, gdy L1 (język pierwszy/ojczysty) to język niemiecki jak również w pozostałych przypadkach t.j., kiedy język niemiecki stanowi L2 lub L3. Jako ostatnią sekcję artykułu zaprezentowano przedsięwzięcia dydaktyczne służące wykształceniu zróżnicowanej kompetencji językowej. Wyniki badań zostały zaprezentowane na zorganizowanej przeze mnie VI. Międzynarodowej Konferencji Konsorcjum *Multilingualism as a Chance/ Mehrsprachigkeit als Chance* w Nysie w roku 2015. Artykuł został opublikowany w redagowanym przeze mnie i co-redaktorki tomie monograficznym nowo utworzonej serii wydawniczej wydawnictwa Leipziger Universitätsverlag *Mehrsprachigkeit als Chance*.

13.

Kolejną obszerniejszą, monograficzną pozycję stanowi angielskojęzyczny artykuł przygotowany przy współpracy z co-autorką:

Dittmann, Alina; Sikora, Iwona: *Practical Applications of ICTS in a Business English Classroom*, [w] Bryll Alina (ed.): *Multiaspectuality in Teaching and Use of ESP in Business*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.

(Recenzja wydawnicza: Julian Maliszewski)

W opracowaniu tym zaproponowano sposoby aplikacji technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICTs) w nauczaniu specjalistycznego języka angielskiego (w tym przypadku business English) w celu wzmocnienia motywacji i zaangażowania studentów. Pierwsza część tekstu wyjaśnia przyczyny konieczności mocniejszej integracji ICTs w proces edukacji na szczeblu szkoły wyższej. W kolejnej sekcji zaprezentowano koncepcje nauczania języka wspomagane komputerowo (Computer-Assisted Language Learning/CALL), technologie informacyjne i komunikacyjne (ICTs), uczenie się ukierunkowane na pozyskiwanie kompetencji (Competency-Based Learning/CBL) i Blended Learning (BL). Autorki omawiają konieczność realizmu profesjonalnego w edukacji i budowania autentycznego kontekstu biznesowego w celu rozwijania kompetencji w zakresie języka obcego u studentów i ich kompetencji w zakresie biznesu. Drugi obszar, który poruszony jest w artykule, dotyczy poszczególnych sprawności i kompetencji, jakie student specjalności język angielski jako język businessu, powinien nabyć aby sprostać wymaganiom zawodowym i standardom. Ponadto autorki rozważają różne możliwości inkorporacji ICTs w proces nauczania i uczenia i demonstrują jak je stosować w celu stworzenia sensownego i inspirującego środowiska nauki.

Na koniec chciałabym już tylko wymienić kilka innych nowszych i starszych prac ilustrujących moją aktywność naukową w zakresie glottodydaktyki. Są to artykuły angielskojęzyczne poświęcone kolejno zagadnieniom

- 1) korelacji pomiędzy tolerancją wieloznaczności/inności i postaw istotnych w dydaktyce języków obcych takich jak: gotowość do komunikacji i podejmowania ryzyka
- 2) modelom edukacji dwujęzycznej
- 3) nauczaniu projektowemu i internacjonalizacji w obrębie szkolnictwa wyższego
- 4) specyfice nauczania języka niemieckiego jako j. obcego w grupach dorosłych
- 5) wpływowi przełomu kognitywnego w dydaktyce na koncepcje nauczania języków obcych.

Są to teksty:

14.

Correlation between Tolerance of Ambiguity, Anxiety, and Willingness to Communicate with Risk Taking in the Second Language Class. [W]: Vopava Jiri; Douda Vladimir; Krotochvil Radek; Konecki Mario (red.): Proceedings of the Multidisciplinary Academic Conference on Education, Teaching and E-learning (MAC-ETeL 2018) Prague: Academic Conference Association 2018, ISBN: 978-80-88085-19-5.

15.

Dual-Immersion: An Optimal Bilingual Program for California: Linguistic Analysis. [w druku w grudniu 2018 r.] theseus.fi (<https://www.theseus.fi/?locale=len>)

16.

Witt Monika; Dittmann Alina: *Sharing Experiences across the Domains of Language Teaching.* [W]: Pia-Maria Rabensteiner; Gerhard Rabensteiner (red.): Internationalization in Teacher Education. Communication. Vol. 4, Baltmannsweiler 2014, S. 60-75.

17.

Spezifik des Deutschunterrichts mit Erwachsenen – die Bedeutung von Evaluierung und Autoevaluierung. [Specyfika nauki języka w grupach dorosłych – znaczenie ewaluacji i autoewaluacji.] [W]: Jodłowiec, Maria; Niżegorodcew, Anna (red.): W stronę nowoczesnego nauczania języków obcych. Język a komunikacja 22. Kraków: tertium 2008. S. 73-90.

Recenzje wydawnicze: Krystyna Drożdżał-Selest; Danuta Gabryś-Barker

18.

Einfluss der kognitiven Wende in der Didaktik auf die Lehrkonzepte des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Germanistische Studien 2006/2 Nysa.

Recenzja wydawnicza, prof. Ortwin Beisbart

Podsumowując, w centrum moich prac i zainteresowań naukowo-dydaktycznych znajdują się badania nad aplikacją hermeneutycznych koncepcji w obrębie **literaturoznawstwa (dydaktyki literatury)** i mniej liczne prace z dziedziny **glottodydaktyki**. Od dwudziestu lat interesuję się ponadto równolegle niemieckim dziedzictwem kulturowym na Śląsku z racji lokalizacji uczelni, z którymi do tej pory współpracowałam (Opole, Nysa). Stąd też w ostatnich latach (2015-2018) moje działania koncentrowały się między innymi wokół kompletowania monografii pisarza Carla Stangena, osadzonej w kontekście przemian społeczno-politycznych i technologicznych epok „Gründerzeit” i „Wilhelminismus” w Niemczech i popularyzacji jego sylwetki. Monografia nawiązuje do związków istniejących pomiędzy Śląskiem i Berlinem-Brandenburgią. Książka przedstawia dorobek kulturalno-literacki niemieckiego pioniera turystyki, jego rolę w wykształceniu się końcem XIX-go wieku nowoczesnych form turystyki. Szczegółowo potraktowano recepcję działalności Stangena w dziedzinie sztuki, publicystyki i literatury, m. in upowszechnienia motywów podróżniczych w prozie autobiograficznej i popularnych powieściach literatury trywialnej.

Jestem autorką trzech międzynarodowych wielojęzycznych monografii, redaktorem pięciu międzynarodowych tomów monograficznych i jednego międzynarodowego tomu pokonferencyjnego, autorką 18 recenzowanych artykułów naukowych (krajowych i zagranicznych) i 13 nierecenzowanych artykułów naukowych (krajowych i zagranicznych), 8 tekstów publicystycznych i sprawozdań konferencyjnych, 7 recenzji i artykułów recenzyjnych, autorką tłumaczeń dwóch monografii (1 naukowej i 1 popularno-naukowej). Moje publikacje omówione zostały w ramach 39 recenzji, w tym 9 opublikowanych w czasopismach naukowych posiadających Impact Factor. Liczba cytowań w bazach Web of Science i ERIH: 10.

Czynnie wystąpiłam dotąd na 22 międzynarodowych konferencjach naukowych, z których organizowałam bądź współorganizowałam 7 (szczegółowy wykaz w załączniku nr 5).

Aktywnie działałam w międzynarodowym konsorcjum naukowym *Mehrsprachigkeit als Chance e. V.* (<http://www.mehrsprachigkeit-als-chance.eu/index.php/de/>), ponadto jestem zrzeszona w organizacjach naukowych: *Gesellschaft für Sprache und Sprachen GeSus e. V.*, *Sigma Tau Delta – International English Honor Society* oraz w Lipskim Towarzystwie Geograficznym (*Geographische Gesellschaft zu Leipzig*).

Nysa, 29.10.2018

Ilina Di'Kuan